International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 07.01.2025
Published-Yayınlanma Tarihi 28.02.2025
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (116), 448-461

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14833517

Mustafa Azaklı
https://orcid.org/0009-0005-5646-401X
Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul / TÜRKİYE

Doc. Dr. Mehmet Taragay Ayçe
https://orcid.org/0009-0009-9522-6195
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi/ Grafik Tasarım Bölümü, Bolu / TÜRKİYE

Covid 19 Salgını Döneminde Uzaktan Yapılan Grafik Tasarım Eğitiminin Aktif ve Mezun Olan Öğrenciler Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Positive and Negative Effects of Remote Graphic Design Education on Active and Graduated Students During the Covid 19 Pandemic

ÖZET

Dijitalleşmenin hız kazanması ile birlikte pek çok teknolojik araç ve yöntem çeşitlenmiş ve farklı öğrenme modellerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. 21. yüzyılda ortaya çıkan gelişmeler bilgiye erişimin kolaylaşmasına ve bireysel öğrenme deneyimlerinin ön plana çıkmasına yardımcı olduğundan, bu süreç eğitimde teknoloji destekli yöntemlerin yaygınlaşmasını büyük ölçüde teşvik etmektedir. Eğitim ve öğretim süreçlerinde teknolojiden faydalanılması oldukça eski bir konu olmaktadır. Zaman içerisinde geleneksel öğretim süreçlerine dahil edilen teknoloji temelli eğitim süreçleri COVID-19 pandemisinden sonra zorunlu bir uygulama haline gelmiştir. Dönemde sürdürülen uzaktan eğitim süreci, özellikle grafik tasarım gibi uygulama gerektiren alanlarda soru işaretlerini ortaya çıkarmıştır. Süreçte örgün eğitimle beraber sürdürülecek uzaktan eğitim yöntemlerinin avantaj ve dezavantajlarının belirlenmesi ise oldukça önemli bir konudur. Yoğun bir etkileşim gerektiren çevrim içi eğitim programlarının COVID-19 koşulları içerisinde en sık tercih edilen ortamlar olduğu bilinse de süreçte deneyim ile öğrenmenin gereklilik halini aldığı alanlarda ne kadar verim elde edileceği büyük bir soru işaretini doğurmaktadır. Bu bilgilerden hareketle hazırlanan bu çalışmada deneyim ile öğrenmeye dayanan grafik tasarım eğitiminin COVID-19 salgını sürecinde nasıl bir etki yarattığı ortaya koyulmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, aktif öğrencilerin yanı sıra alandan mezun olan ve öğretmenlik yapanların süreçten nasıl etkilendiğini ortaya koyabilmek için derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Uzaktan eğitimin sağladığı erişilebilirlik ve esneklik gibi avantajların yanı sıra uygulamalı eğitim gerektiren grafik tasarım gibi disiplinlerde yüz yüze etkileşimin ve fiziksel deneyimin yerini tam anlamıyla alamadığı ortaya çıkmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım Eğitimi, Uzaktan Eğitim, Tasarım Süreçleri, Uygulama

ABSTRACT

Technological tools and methods have diversified and different learning models have emerged with the acceleration of digitalization. It has helped to facilitate access to information and bring individual learning experiences to the forefront, developments that emerged in the 21st century. This process greatly encourages the spread of technology-supported methods in education. Using technology in education and training processes is a very old topic. It has become a mandatory practice after the COVID-19 pandemic, technology-based education processes that have been included in traditional teaching processes over time. The distance education process continued during the period has raised question marks, especially in areas that require application such as graphic design. Determining the advantages and disadvantages of distance education methods to be continued together with formal education in the process is a very important issue. It is known that online education programs that require intense interaction are the most frequently preferred environments under COVID-19 conditions. It is not known that full efficiency is achieved in areas that require learning through experience. Based on this information, this study reveals how graphic design education based on learning through experience has an impact on the COVID-19 pandemic. In-depth interviews were conducted in the study to reveal how graduate students as well as active students were affected by the process. There are advantages such as accessibility and flexibility provided by distance education but it turns out that it cannot fully replace face-to-face interaction and physical experience in disciplines such as graphic design that require practical training.
Keywords: Graphic Design Education, Distance Education, Design Processes, Application.

1. GİRİŞ

2019 yılının 31 Aralık tarihinde ilk kez Çin'de tespit edilen COVID-19 oldukça kısa bir zaman aralığında Wuhan'dan bütün dünyaya yayılım göstermiştir (Çakın ve Akyavuz, 2020; Sahu, 2020; Wang vd., 2020; Kanat, 2021; Yılmaz, 2020). Türkiye'de ilk vaka 2020 yılının 11 Mart tarihinde görülmüştür (Sağlık Bakanlığı, 2020). Oldukça kısa bir zaman aralığında geniş bir coğrafyaya yayılan COVID-19 salgını hem bireysel hem de toplumsal yaşamı etkisi altına almış ve bu bağlamda çeşitli değişimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Karakuş vd., 2020). Yalnızca sosyal yaşamı etkilemeyen bu salgın eğitim, sağlık, ekonomi ve ulaşım gibi pek çok alanı olumsuz yönde etkilemiş ve özellikle eğitimde farklı dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu alanda dünya genelinde birincil önlem olarak okulların kapatılmasına karar verilmiş ve eğitim bir süreliğine askıya alınmıştır. Sonrasında ise dünya genelinde eğitimin sürdürülebilmesi için uzaktan eğitim sürecine geçilmesi uygun görülmüştür (Karakuş vd., 2020; Kurnaz ve Serçemeli, 2020; Poultsakis vd., 2021).

Uzaktan eğitim sürecine bakıldığında öğrenciye sunulan ders materyalleri ve ders kaynaklarının yanı sıra web platformlarından faydalanılması yeni bir uygulama olmasa da günümüzde bazı bölümler için etkinliği tartışılmaktadır. Özellikle sanat ve tasarım gibi uygulama zorunluluğu bulunan alanlarda uzaktan eğitim sürecinin verimli bir şekilde sürdürülebilirliği günümüzde halen tartışılan bir konudur. Bu bilgiden hareketle hazırlanan çalışmanın temel amacı ise COVID-19 salgını döneminde uzaktan yapılan grafik tasarım eğitiminin aktif ve mezun olan öğrenciler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymaktır. Tasarım sürecinin yönetilmesi ve aynı zamanda teknik becerilerinin gelişimi için uygulamaya bağımlı olan grafik tasarımı eğitimi, uzaktan eğitimde verimliliği en çok tartışılan bölümler arasında yer almaktadır. Süreçte öğrenim aşamasının ne kadar verimli geçtiğini anlaşılması oldukça önemlidir. Hazırlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve mülakat yönteminden faydalanılmıştır. Öncelikle konuyla alakalı kapsamlı literatür taraması gerçekleştirilmiş sonrasında COVID-19 pandemi döneminde meslek liselerinin grafik tasarım bölümünde eğitim alan ve bu bölümlerden mezun olan öğretmenlerle çeşitli mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilen öğrenci ve öğretmen görüşleri uygun şekilde analiz edilip değerlendirilmiştir. Araştırmada aşağıda yer alan iki hipoteze odaklanılmıştır:

1-Uzaktan eğitim, Grafik Tasarım bölümü öğrencilerinin uygulamalı derslerdeki performansını, yüz yüze eğitime kıyasla olumsuz yönde etkilemiştir.

2-Uzaktan eğitim sürecinde staj yapan öğrenciler, işletmelerin beklentilerini karşılamakta zorlanmış ve mesleki performanslarında gerileme yaşamışlardır

2. PANDEMİ (SALGIN) DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİM KAVRAMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Eğitim ve Uzaktan Eğitim Kavramları

Eğitim öncelikle bireyin bilgi ve becerilerini geliştirmeye odaklansa da değer ve tutum bilincini etkileyen sistematik ve planlı bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç sadece akademik bilgi aktarımıyla sınırlanmamakla birlikte sosyal, kültürel ve duygusal gelişimi de büyük ölçüde içermektedir (Verma vd., 2023). Bu noktada eğitim toplumsal anlamda önem taşıyan deneyimlerin nesiller arasında aktarılması süreci şeklinde de ifade edilebilir (Naziev, 2017). Geçmişten günümüze gelinceye dek gelişen eğitim süreci öncelikli olarak sınıf ortamında ve öğretmeni merkeze alan bir yapıda sürdürülmektedir. Bu model öğretmenin bilgi sağlayıcı olarak kabul gördüğü ve öğrencilerin pasif bir görevi üstlendiği bir modeldir. Dolayısıyla bu modelde bilgi aktarımı tek yönlü bir şekilde gerçekleşmekte ve öğretmen belli bir müfredat dahilinde dersleri aktarmaktadır (Verma vd., 2023). Gülümbay (2005) bu süreçle alakalı gerçekleştirdiği çalışmasında geleneksel öğretim sürecinde öğrencilerin fikirlerine yeteri kadar yer verilmediğini ve aynı zamanda bireysel farklılıkların göz önünde tutulmadığını ortaya koymaktadır. Ancak geleneksel eğitim sürecinin kendine has pek çok faydası bulunmaktadır. Bunların başında ise kişisel etkileşim ortamının oluşturulması yer almaktadır (Ong ve Quek, 2023). Sınıf ortamında sürdürülen tüm eğitim ve öğretim etkinliklerinin iletişimle desteklendiği göz önünde tutulduğunda etkileşim adına oldukça büyük bir motivasyonun ortaya çıktığı söylenebilir (Rahman vd., 2020). Süreç içerisinde yüz yüze etkileşim dahilinde çeşitli soruların öğretmene yönlendirilebilmesi, uygulama sürecinde geribildirimlerin verilmesine imkân tanımaktadır. Aynı zamanda öğrenciler arkadaşlarıyla etkileşim içerisine girerek dostluk ve arkadaşlık gibi pekiştireçlerden faydalanmaktadır (Konti, 2007). Büyüme ve gelişme süreçlerinde arkadaşlarla kurulan ilişkiler, eğitim ve öğretim süreci için destekleyici bir rol üstlenmektedir (Demirtaş, 2021). Ancak zaman içerisinde gelişen toplumlarda eğitim ve öğretim süreçlerinde geleneksel eğitim süreçlerine ek olarak

yaparak öğrenme (Gibbs, 2013), teknolojiden faydalanarak öğrenme (Broda, 2005) ve görev temelli bir şekilde öğrenme (Çetin, 2022) gibi kavramların öne çıktığı söylenebilir.

Küreselleşmenin de etkisi ile birlikte hızlı şekilde gelişen teknoloji, bilgisayarların uzaktan eğitim sürecinde sıklıkla faydalanılan bir öge haline almasına yol açmıştır. Aynı zamanda teknoloji öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşime fayda sağlayan bir unsur halini almaktadır (Alzahrani, 2019). Süreçte yaşanan bütün gelişmeler öğrenme sürecinin her daim gerçekleşeceği anlamını da ifade etmektedir (Paulson, 2002). Bu bağlamda öğretmen ve öğrencinin mekân ve zamandan ayrılmasına yardımcı olan uzaktan eğitim süreci, iletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla sürdürülen eğitim uygulamaları şeklinde tanımlanmaktadır (Fidan, 2016; Ülkü, 2018; Bozkurt, 2020).

Uzaktan eğitim sürecinin aktif olarak gerçekleştirilmesi ile beraber çeşitli avantajlar öne çıkmaktadır. Örneğin izlenen derslerin kaydedilmesi, öğrencilerin ilgili videoyu istediği zaman izlemesine olanak tanımaktadır (Traxler, 2018). Akmeşe ve arkadaşları (2016) uzaktan eğitimin, geleneksel eğitime dahil edilemeyen öğrenci gruplarını kapsayan bir eğitim metodu olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmacılara göre bu süreç esnek bir şekilde sürdürülmektedir.

Görüldüğü gibi uzaktan eğitimin geleneksel eğitim metotlarına alternatif olarak yaşam boyu eğitimle paralel bir şekilde sürdürülmesi mümkündür. Bilgi edinme zorunluluğunu hayat boyu ortaya çıkan bir ihtiyaç olduğu dikkate alındığında uzaktan eğitimin getirileri çok daha net bir şekilde anlaşılmaktadır (Gültekin, 2020). Uzaktan eğitimde öğretmenin ve öğrencinin aynı mekânda bulunması zorunluluğundan uzaklaşılması ise öğrenci ihtiyaçlarına yönelik bir sürecin oluşturulmasına imkân tanımaktadır. Ancak burada da bireysel öğrenme alışkanlığına sahip olmayan öğrencilerin ciddi sorunlarla karşılaşacağını söylemek mümkündür (Ghoshal, 2020). Uzaktan eğitimde ortaya çıkan bir diğer dezavantaj ise öğrencinin sahip olması gereken öz disiplin ve motivasyon unsurlarının etkin şekilde ortaya çıkamamasıdır (Muksin ve Makhsin, 2021). Eğitimde bireysel ihtiyaçlara yönelik bir oluşumun sağlanması, öğrencinin gelişimi için oldukça önemlidir (Hannay ve Newvine, 2006). Bu noktada uzaktan eğitim süreci ile beraber öğrenme sürecinin daha kalıcı bir şekilde sürdürülebilir olması sağlanmaktadır (O'Lawrence, 2005).

2.2. Pandemi Kavramı ve Pandemiye Yönelik Alınan Önlemler

Pandemi, küresel düzeyde sağlık krizlerine neden olan bulaşıcı hastalıkların geniş kitlelere hızlı bir şekilde yayılmasını tanımlamaktadır. 21. yüzyılda ortaya çıkan Pandemi kavramı ise COVID-19 salgını sonrasında yeniden gündeme gelmiştir. Pandemileri, ulusal sınırları aşan ve küresel düzeyde halk sağlığını tehdit eden olaylar olarak tanımlayan Dünya Sağlık Örgütü, pandemilerin yalnızca sağlık alanında değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal anlamda da ciddi etkiler yarattığını ifade etmektedir. Son dönemde yaşanan COVID-19 pandemisi de benzer şekilde iş gücü piyasasından eğitime, bireysel hayattan toplumsal yapıya kadar geniş bir alanda etki yaratmıştır (WHO, 2020). Pandemilerin toplum üzerinde yarattığı etkiler virüsün bulaşma hızının yanı sıra o toplumu oluşturan insanların bağışıklık düzeyine, patojenik yeteneğe ve bireylerin birbiriyle temasına bağlı olarak değişikliğe uğramaktadır. Aynı zamanda topluluklar arasındaki bulaş özellikleri de pandeminin yaygınlığı için önemli bir belirleyicidir (Çınar ve Özkaya, 2020a).

Pandemiye sebep olan salgınların 50 yılda bir ortaya çıktığı düşünülse de bazı süreçlerde salgın aralıkları daha kısa bir şekilde seyretmiştir. 1918 ve 1919 yıllarında ortaya çıkan grip salgınlarının ardından 20. yüzyılda iki grip salgının daha yaşandığı bilinmektedir. Yine 1957 yılında ortaya çıkan Asya gribi salgını ile 1968 yılında ortaya çıkan Hong Kong gribi salgını aralıklı olarak yaşanan salgınlar arasında sayılabilir. 1968'den 1970 yılına kadar süren Hong Kong gribi 4 milyondan fazla kişinin ölmesine sebep olmuştur. Bu yıllardan sonra ortaya çıkan en kapsamlı salgın ise 2009 yılında yaşanan domuz gribi salgını olarak dünyanın pek çok bölgesine yayılım göstermiştir (Rogers, 2024). Sonrasında ise yakın geçmişte ortaya çıkan COVID-19 salgını 2019'dan 2021 yılına kadar etkilerini derin bir şekilde hissettirmiştir. Viral zatürre salgını olarak kendini gösteren bu hastalık hızlı bir yayılıma sahip olduğundan dünyanın her bölgesine yayılmıştır (Ferrer, 2020). Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sosyal hayatı ve ekonomik şartları etkileyen COVID-19 salgını sürecinde sağlık kavramının ticari bir meta halini aldığını söylemek mümkündür. Sistemin neredeyse iflas etmesine sebep olan bu salgın esnasında yaşanan deneyimler emsal bir örnek niteliğindedir (Varol ve Tokuç, 2020).

Türkiye özelinde ilk olarak sosyal mesafe kuralları kapsamında insanların birbirinden uzak tutulmasına yönelik önlemler alınmıştır. 65 yaş üstündeki bireylerin sokağa çıkmasının engellendiği ilk önlemler, kronik hastalığa sahip olanların da sokağa çıkmasının önüne geçmiştir (Bilge, 2020). Daha sonraki süreçlerde uygulanan kısmi yasaklar ve sosyal izolasyon tedbirleri sonrasında ise Türkiye ekonomisinin durma noktasına geldiğini söylemek mümkündür (Coşkun Karadağ, 2020). Süreçte uygulanan önlemler

sorunun bir nebze çözümü niteliğinde olsa da toplumların evde kalması gerekliliği pek çok problemin meydana gelmesine sebep olmuştur (Bilge, 2020). İçişleri Bakanlığı'nın 2021 yılında yayınladığı salgınla mücadeleyle alakalı genelgede ise, hafta sonları vatandaşların yoğunlaştığı noktalarda sınırlamalar uygulanacağı belirtilmiştir. Bakanlık il ve ilçelerde vaka sayısının değişimine bağlı şekilde önlemleri uygulayacağını belirtmiştir (Çınar ve Oğuz, 2020b).

2.3. Salgın Dönemlerinin Eğitim Üzerindeki Etkisi

Dünya tarihi incelendiğinde salgın hastalıklarının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Dünya tarihinde önemli bir yeri olan ilk salgınlardan birisi kara veba olmaktadır. Avrupa'daki toplam nüfusun yüzde altmışının yok olmasına yol açan bu salgın iş gücünün köklü bir şekilde etkilenmesine yol açmıştır. Bu iş gücü eksikliği beraberinde ise feodalizmin çöküş hızlanmıştır. Salgın sonrasında Prag (1348), Krakow (1364) ve Padova (1399) gibi tıp okullarının açılmasıyla birlikte salgından sonra karantina uygulamalarına ve halk sağlığı önlemlerine dair ciddi eğitimler verilmeye başlanmıştır. 18. yüzyılda ortaya çıkan İspanyol gribi pandemisi esnasındaysa ciddi ölümlere ek olarak sosyal ve ekonomik çerçeve değişikliği uğramaya başlamıştır. Bu süreçte özellikle eğitim etkilenmiş ve yüz yüze eğitimin sürdürülmediği durumlarda mektup yoluyla eğitimin gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Demir yolu ağlarının yaygın hale geldiği bu dönemde posta sisteminin güvenilir olması, mektupla eğitimin yaygınlaşmasını mümkün hale getirmiştir. Bu yöntem sonrasında radyo ve televizyonun eğitime dahil edilmesi uzaktan eğitimin temellerinin bu dönemde atıldığını göstermektedir (Spielman ve Sunavala-Dossabhoy, 2021). 19. yüzyılda ortaya çıkan pandemiler ise okulların kapanmasına sebep olduğundan eğitim sürecinde aksamalarının meydana gelmesine yol açmıştır. Asya gribinin 1957 yılında okullarda hızlı bir şekilde yayılım göstermesi, okulların kapatılmasına ve dolayısıyla eğitimin kesintiye uğramasına yol açmıştır. Japonya'ya bakıldığında ise Asya gribinden 500.000'den fazla çocuğun etkilendiği görülmektedir. Bu durum eğitimde ciddi bir kesintinin ortaya çıktığını göstermektedir (Grosvenor ve Priem, 2022). Yakın geçmişte ortaya çıkan COVID-19 pandemi ise dünya çapında eğitim sisteminin ciddi şekilde etkilenmesine sebep olmuştur. 2020 yılında virüsün etkilerinin ilk hissedildiği dönemde okulların kapatılmasıyla beraber 1,5 milyar çocuk eğitimden mahrum kalmıştır. Bu çocuklardan 500 milyonu ise uzaktan eğitime erişim sağlayamamıştır. Öğrenciler bu süreçte yalnızca eğitim kayıpları ile yüzleşmemiş aynı zamanda sağlık, beslenme gibi alanlarda da ciddi kayıplar yaşamıştır (UNESCO, 2020). Buradan yola çıkıldığında pandemilerin eğitim üstünde yarattığı etkilerin yalnızca anlık etkiler olmadığı ve uzun vadede ciddi sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Grosvenor ve Priem, 2022).

2.4. Pandemi Sürecinin Meslek Lisesi Eğitim Sistemlerine Etkisi

COVID-19 pandemisi sürecinde okulların kapanması eğitim sisteminin dönüşüme uğramasına yol açmıştır. UNESCO tarafından ortaya koyulan veriler 190'ın üzerinde ülkenin okulları kapattığını ve bu durumun ciddi bir eğitim geriliğine yol açtığını göstermektedir (UNESCO, 2020). Yaşanan ani kapanmalar uzaktan eğitimin zorunluluk haline gelmesine yol açmış ve eğitimde dijitalleşme sürecinin hızlanmasına önayak olmuştur. Süreçte teknolojiye erişmeyen öğrenciler ise eğitim eşitsizliğinin belirgin hale geldiği bir grubu oluşturmaktadır (OECD, 2020). Uzaktan eğitimin yaygın hale gelmesi ile beraber dijital okuryazarlık ve altyapı eksikliklerinin ortaya çıkması hem eğitimciler hem de öğrenciler için ciddi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Düşük gelirli ailelerin yanı sıra gelişmemiş ülkelerde internete erişim konusunda yaşanan sıkıntılar eğitim sürecinin önündeki ciddi engeller arasındadır (Anderson ve Perrin, 2020). Eğitim alanında ortaya çıkan bu aksaklıklar öğrencilerin akademik başarılarının negatif yönde etkilenmesine sebep olmakta ve eğitim kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Öğrencilerin bu süreçte derslere katılım oranlarında da ciddi bir azalma yaşanmıştır (Kuhfeld vd.2020). Pandemide uzaktan eğitim öğrencilerin akademik gelişimini etkilemenin yanı sıra psikolojik sağlıklarının etkilenmesine de yol açmıştır. Sosyal izolasyon nedeniyle arkadaşlarıyla etkileşimini kaybeden öğrenciler, kaygı ve depresyon ile yüzleşmeye başlamıştır (Loades vd., 2020). Bu dönemde uzun süre ekran başında geçirilen zaman, öğrencilerin zihinsel yorgunluklarını artırmış ve motivasyonlarını azaltmıştır (García ve Weiss, 2020).

Pandemi sürecinin eğitim üzerinde yarattığı uzun vadeli etkiler günümüzde tam olarak bilinmemekle birlikte yaşanan dönemde eğitim politikaları köklü bir şekilde değişikliğe uğramıştır. Bu dönemde uzaktan eğitimin sürdürülebilir ve erişilebilir bir hal alabilmesi adına dijital altyapı güçlendirmeye çalışılmış aynı zamanda dijital becerilerin artırılmasına da çalışılmıştır (Reimers ve Schleicher, 2020). Öğrenciler bazı mesleki eğitim verilen okullarda genel eğitime ek olarak mesleklerine yönelik uygulamalı eğitimler de görmektedir. Yeteri kadar uzmanlığı bulunan kişilerin özel nitelikli görevlere hazır olabilmesi için sunulan mesleki eğitim, eğitim ve meslek üyelerinin senkronik bir şekilde gelişmesiyle sağlanmaktadır. Ancak süreçte birkaç alan dışında bu birlikteliği sağlamak mümkün değildir (Çelik ve Bedir, 2022). Akbel ve

Beşaltı (2021) uzaktan eğitimle beraber meslek lisesi öğrencilerinin uygulama sürecinde eksik kalmasının ciddi olumsuzluklara sebep olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca altyapı ve erişim gibi sorunlar sebebiyle meslek lisesi öğrencilerinin uzaktan eğitimden yeteri kadar faydalanamadığı düşünülmektedir. Metin ve arkadaşları (2021) uzaktan eğitimde etkileşimin minimuma indiğini ve bu yüzden etkin bir sürecin oluşturulamadığını düşünmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin yüz yüze etkileşim kuramaması ciddi sorunlara sebep olurken özellikle göz temasının eğitim için ne kadar önemli olduğu gündeme gelmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecinde iletişim negatif etkilenmektedir (Metin, 2021).

2.5. Salgın Döneminden Sonra Uzaktan Eğitimin Tasarım Öğretimine Faydası

COVID-19 salgınından sonra uzaktan eğitimin grafik tasarım öğretimine yönelik faydaları incelendiğinde, dijital dönüşümün meydana getirdiği faydalarla paralel sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Eğitimde ortaya çıkan ani kapanma süreci ve beraberinde dijital dönüşümünün zorunlu hale gelmesi, uzaktan eğitimin teorik ve uygulamalı derslerde önemli bir araç halini almasına yol açmıştır. Grafik tasarım eğitimi gibi derslerde uzaktan eğitimin çeşitli faydaları olduğu bilinmektedir. Uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilerle beraber eğitim sürecinde esneklik ve bilgiye kolay erişim imkanının bulunması, öğrencilerin bireysel öğrenme hızına uygun bir öğrenim ortamının oluşturulmasına fayda sağlamaktadır (Al-Nuaimy vd., 2021).

Bununla birlikte farklı teknolojilerden faydalanılması grafik tasarım eğitimi gibi uygulamalı alanlarda pozitif yönde etkiler yaratmaktadır. Zoom ve Google Classroom gibi platformlar, öğrencilerle öğretmenlerin anlık bir şekilde iletişim kurmasına imkân tanıdığı için bireysel geribildirim olanağı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda öğrencilerin öğrenme motivasyonun artmasına yol açmaktadır (Fewella, 2023). Bununla birlikte tasarım derslerinde faydalanılan video ve çevrimiçi kaynakların görsel ve işitsel öğrenme deneyimini desteklediği düşünülmektedir (Fewella, 2023). Dijital araçlardan faydalanarak öğrenme sürecini kontrol etme becerileri geliştiren öğrenciler bu sayede yaratıcılık ve problem çözme yeteneklerini artırmaktadır. Ayrıca proje bazlı öğrenme modeli ile dijital platformların bir araya gelmesi öğrencilerin yaratıcı fikirler geliştirmesine imkân tanımaktadır (Fewella, 2023). Fiziksel mekân kısıtlılığını ortadan kaldıran uzaktan eğitim farklı coğrafi bölgelerde yer alan öğrencilerin aynı derse katılım sağlamasına yardım etmektedir. Ortaya çıkan bu durum eğitimde eşitliği desteklemekle birlikte erişilebilirlik alanında da ciddi bir ilerlemeyi ortaya koymaktadır (Kılınç ve Medeni, 2023). Bütün bu bilgiler değerlendirildiğinde uzaktan eğitimin grafik tasarım eğitimi için yeni fırsatları ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Dijital platformların sunduğu esneklik ve etkileşim ortamı ile birlikte eğitim süreci daha zengin bir hal almaktadır. Sistemin etkin bir şekilde uygulanabilmesi adına ise, öğretmenlere ek olarak öğrencilerin de dijital becerilerini geliştirmesi oldukça önemlidir (Izgı vd., 2021).

3. GRAFİK TASARIM EĞİTİMİNDE UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI ve KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

3.1. Grafik Tasarım Eğitiminin Özellikleri ve Gereksinimleri

Grafik tasarım eğitimi öğrencilerin teorik ve pratik beceriler kazanmasını amaçlayan oldukça kapsamlı bir süreci meydana getirmektedir (Kirk ve Kennedy, 2001). İlgili eğitim, öğrencilerin sadece teknik beceri edinmesini sağlamamakta eşzamanlı olarak problem çözme ve düşünme yeteneklerini de geliştirmektedir (Wong vd., 2018). Grafik tasarım eğitimi sürecinde estetik ve teknik açıdan dengeli çözümlerin üretme yetkinliğinin geliştirilmesi gerekmektedir (Ülger, 2020). İlgili süreçte multimedya eğitim projelerine ağırlık verilmekte ve eğitim materyalleri etkili bir şekilde sunulmaktadır (Kirk ve Kennedy, 2001).

Geleneksel yöntemlerin yanı sıra dijital grafik tasarım eğitiminin günümüzde gelişime açık bir alan olduğunu söylemek mümkündür. Tasarım esnasında bilgisayarlardan faydalanılması hızlı çözümler sunmakta ve öğrencilerin geniş düşünme becerisinin ortaya çıkmasına yardım etmektedir (Alhajri, 2017). Grafik tasarım eğitimi sürecinde dijital araçlardan faydalanılmasının yaygın hale gelmesi ile beraber öğrenciler bilgisayar destekli tasarım programlarına dair yetkinlik kazanmaktadır. Aynı zamanda grafik tasarım eğitimi sadece dijital becerilerle sınırlı olmamakta ve öğrencilerin tasarım düşüncelerini de geliştirmektedir (Wong vd. 2018).

Öğrencilerin problem çözmeye dair teorik dersleri de içeren grafik tasarım eğitimi esnasında tasarımcılar, kavramsal ve pratik problemlere çeşitli çözümler üretmeyi amaçlamaktadır (Ülger, 2020). Dolayısıyla bu noktada problemlere karşı üretilen çözümler sadece grafik tasarımın estetik boyutunu değil içeriğinin ve işlevselliğini de gelişimine katkıda bulunmaktadır (Kirk ve Kennedy, 2001). Günümüz şartlarında yalnızca estetik bir faaliyet olarak görülmeyen tasarım alanı toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlara da büyük ölçüde çözüm sunan bir araç niteliğindedir. Bu sebeple grafik tasarım eğitimi öğrencilerin farklı alanlardan

bilgi edinmesini ve bu bilgileri tasarım sürecine entegre etmesini sağlayacak bir şekilde sürdürülmektedir (Wong vd., 2018). Yalnızca teknik becerilerin değil, tasarım düşüncesinin gelişimini de hedefleyen grafik tasarım eğitimi ile birlikte öğrencilerin problem çözme becerileri artış göstermekte ve tasarım süreçlerinde daha esnek bir yapıya kavuşmaları sağlanmaktadır. Geleneksel ve dijital yöntemlerin beraber kullanılması ise öğrencilerin grafik tasarım sürecinde daha yenilikçi çözümlerin ortaya koymasına fayda sağlamaktadır (Alhajri, 2017).

3.2. Grafik Tasarım Alanında Uzaktan Eğitimde Kullanılan Yöntemler ve Araçlar

Teknolojinin sunduğu bütün avantajları eğitim sürecine entegre eden uzaktan eğitim, katılımcılar arasında bilginin iletimine yardımcı olmaktadır. Bu eğitim metodunda öğrenciler aktif katılımcı olarak rol almakta ve teknoloji merkezde bulunmaktadır (İşman vd., 2004). Geleneksel eğitim şekillerinde ortaya çıkan dezavantajları tamamlayan modern telekomünikasyon ve elektronik yayınların uzaktan eğitim sürecinde kullanılması, bilginin hacimli olarak geliştirilmesine fayda sağlamaktadır (Alizade, 2019). Grafik tasarım özelinde ise eğitimde faydalanılan yöntemlerin diğer disiplinlerde de olduğu üzere farklı dijital araçlarla desteklenen bir eğitim sunduğu söylenebilir. Özellikle e-öğrenme platformları aracılığıyla kullanılan ders içerikleri, öğrencinin hem zaman hem de mekândan bağımsız bir şekilde öğrenim sürecini sürdürmesine olanak tanımaktadır (Acton vd., 2002). Grafik tasarım alanında, Microsoft Teams, Zoom gibi çevrimiçi araçlar sayesinde öğrenciler tasarımlarını paylaşabilmekte, geribildirim almakta ve tartışmalara katılım sağlayabilmektedir. Ayrıca görsel anlamda zengin ve iyi tasarlanan öğretim materyallerinden faydalanılması öğrencilerin çevrimiçi eğitime dair tutumlarının iyileşmesine de fayda sağlamaktadır (Zeyrek vd., 2022). Gonzalez-Zamar ve Abad-Segura (2021) dijital ekosistemlerin sanatsal eğitimde bağımsızlık ve eleştirel düşünme becerisini geliştirdiğini ileri sürmektedir. Araştırmacılar aynı zamanda iş birliği olanakları tanıyan bu unsurların tasarım sürecini desteklediğini de ileri sürmektedir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde dijital ve geleneksel yöntemlerin beraber kullanılmasının öğrencilerin yaratıcılık kapasitesini artıracak önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Zamanla uzaktan eğitim büyük bir pazar halini alırken kullanılan sistemler ve araçlar eğitim düzeyinde büyük bir fark yaratmaktadır (İşman vd., 2004).

3.3. Teknik, Pedagojik ve Motivasyonel Zorluklar

Küreselleşme beraberinde teknolojik gelişmelerin hız kazanması, uzaktan eğitimin mekân ve zamandan bağımsız bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla günümüzde uzaktan eğitimin oldukça önemli bir öğrenme metodu haline geldiği söylenebilir (Duman, 2023). Süreçte teknik, pedagojik ve motivasyonel zorlukların doğru şekilde analiz edilmesi ise oldukça önemlidir (Can ve Sezer, 2023). İnternette yaşanan kesintiler ya da internet hızının eğitim sürecini kaldırmaması senkronize sürdürülen derslerde öğrencilerin tam anlamıyla fayda sağlayamamasına yol açmaktadır (Alshaboul, 2024). Öğretmen perspektifinden bakıldığında ise teknolojinin yetkin kullanılması konusunda ciddi sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Pandemi döneminden sonra öğretmenlerin çok büyük bir kısmının uzaktan eğitim teknolojilerini kullanma konusunda zorlandığı görülmüştür. Bu durum öğretmenlerin büyük bir kısmının yeterli teknolojik alt yapıya sahip olmadığını göstermektedir (Alshaboul, 2024). Öğretmenler teknolojinin öğretim sürecine entegrasyonu sürecinde ve dijital müfredat oluşturma konularında kimi zaman yetersiz kalmaktadır (Duman, 2023). Koronavirüs pandemisi sürecinde uzaktan eğitim, öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiye erişim konusunda eksiklik yaşadığı bir alan halini almıştır (Jurs ve Kulberga, 2021).

Grafik tasarım eğitiminde ise bilgisayar ve özel yazılımlar gibi teknik ekipmanlara erişimin büyük bir önleme sahip olduğu görülmüştür. Günümüz koşullarında pek çok öğrencinin uzaktan eğitim sürecinde bu ekipmanlara yeterince erişemediği göz önünde tutulduğunda, öğrencilerin araştırma yapma ve proje geliştirme gibi süreçlerde sıkıntı yaşadığı söylenebilir (Alhedaithy, 2022). Tıpkı yüzyüze eğitim gibi öğrencilerin derse katılımını artıracak interaktif ortamların yaratılması uzaktan eğitimde oldukça zorlaşmaktadır. Dolayısıyla bu eğitim metodunda öğretmenlerin öğrenci ile birebir etkileşim kuramaması, öğrencinin öğrenme sürecinin takibini zor hale getirmektedir (Alshaboul, 2024). Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun ders tasarlamak da uzaktan eğitim sürecinde oldukça zor bir hale gelmektedir. Öğrencilerin sahip olduğu öğrenme hızı, ilgi alanı ya da yetenekleri göz önünde tutulmadan hazırlanan ders içerikleri, öğrencilerin öğrenme sürecinin negatif etkilenmesine sebep olmaktadır (Duman, 2023). Uzaktan eğitim sürecinde değerlendirme yapılması da pedagojik anlamda büyük sorunlara yol açmaktadır. Özellikle test bazlı değerlendirme yöntemlerinden faydalanılması, öğrencilerin gerçek öğrenme düzeyinin tam anlamıyla belirlenememesine yol açmaktadır (Duman, 2023). Öğrenci ve öğretmen etkileşimini büyük ölçüde etkileyen uzaktan eğitim süreci, motivasyon konusunda da negatif bir etki yaratmaktadır (Şimşek, 2022). Öğretmenlerin iş yükünün büyük ölçüde arttığı uzaktan eğitim sürecinde, fiziksel ve psikolojik

tükenmişliğin yanı sıra depresyon gibi duygusal sorunların ortaya çıktığı da bilinmektedir. Öğretmenlerin büyük bir kısmı uzaktan eğitim nedeniyle işi bırakmayı dahi düşünmektedir (Jurs ve Kulberga, 2021).

Uzaktan eğitim metoduyla tasarım eğitimi vermek zorunda kalan öğretmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri ise yüz yüze eğitimde olduğu kadar etkili bir iletişim ortamının oluşturulmasıdır (Alhedaithy, 2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde yeteri kadar motive edici ve yol gösterici olamaması, öğrenci ile yeteri kadar iletişim kuramaması ya da eğitim sürecine hâkim olamaması gibi pek çok faktör öğrencinin derse ilgisinin azalmasına yol açmaktadır (Altıparmak vd., 2011). Öğrencilerin çeşitli sebeplerle derse karşı dikkatinin ve ilgisinin azalması ise genellikle öğrenciden kaynaklı bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Böyle bir durumda başarı oranı düşmekte ve öğrenci okul ortamından uzaklaşmaktadır (Şimşek, 2022). Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci motivasyonunu sağlamak zorunda kalan öğretmenler için yüz yüze eğitime nazaran daha fazla çaba gerektiren bir ortam oluşmaktadır. Özellikle öğrencilerle güçlü bir sosyal bağ kurmayı hedefleyen öğretmenlerin, sosyal varlığını hissettirmesi motivasyon artıran bir faktördür. Ancak bu durum ne yazık ki uzaktan eğitim sürecinde mümkün olmamaktadır (Duman, 2023). Bütün bu motivasyonel zorlukların üstesinden gelebilmek adına öğrencilere daha fazla geribildirim verilmesi ve onların sosyal varlığını hissettiği bir öğrenme ortamının yaratılması gerekmektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin, öğrencilere yönelik rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin öğrenme sürecini daha yakından takip etmesi de motivasyonu artırabilecek ögeler arasında sayılabilir (Alshaboul, 2024).

3.4. Grafik Tasarım Eğitiminde Tasarım Süreçlerinin Yönetimi

Eğitimde tasarım süreci, bireyin bilgi erişiminin yanında tasarım çözümleri üretebilmeleri ve ortaya çıkan sorunlara yenilikçi yaklaşımlar getirebilmeleri adına oldukça önemlidir. Buradan bakıldığında eğitim yalnızca bilgi edinmeyi değil eşzamanlı olarak tasarım yeteneğini geliştirmeyi de hedeflemektedir (Dudová ve Cíba, 2015). Eğitimde tasarım süreçlerinin sahip olduğu önem, öğrencilerin problem çözme becerisinin geliştirilmesi ve tasarım potansiyelinin harekete geçirilmesi için kritik bir rol üstlenmektedir.

Grafik tasarım eğitimi özelinde ise tasarım yönetimi, öğrencilerin tasarım sürecinde aktif katılım sağlamasını ve üretkenliklerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Buradan yola çıkıldığında süreç öncelikle yenilikçi fikirlerin ortaya çıkarılması sonrasında ise bu fikirlerin sentezini ve değerlendirilmesini içermektedir (Yıldırım, 2012). Grafik tasarım eğitiminde tasarım sürecinin yönetimi, öğrencilere yaratıcı fikirlerini organize etme, bu fikirleri geliştirme ve bunları bir proje haline getirme becerilerini kazandırmaktadır (Alhajri, 2017). Tasarım eğitimi esnasında sürdürülecek grup çalışmaları ve iş birliğinin oldukça önemli bir konu olduğu söylenebilir. Öğrenciler bu süreçte bireysel tasarımlarını geliştirirken eşzamanlı olarak grup projelerinde fikir alışverişinde bulunmakta ve yaratıcı çözümler ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu süreç grafik tasarımcıların iş hayatında karşılaşabileceği gerçek proje dinamiklerine hazır hale gelmesine de katkıda bulunmaktadır (Doe, 2024). Grafik tasarım eğitimi sürecinde öğrencilerin yaratıcı düşünme ve problem çözme yeteneğinin geliştirilmesi konusu, üzerinde durulması gereken bir konudur. Burada tasarım aşamaları arasında pozlandırma, kuluçka, aydınlanma ve uygulama yer almaktadır. Bu aşamalar, öğrencilerin fikirlerini geliştirirken aynı zamanda süreci yönetmelerine yardımcı olmaktadır (Yıldırım, 2012).

3.5. Uzaktan Eğitimin Sunduğu Dezavantajları ve Avantajları

Uzaktan eğitimin sunduğu avantaj ve dezavantajlara bakıldığı zaman avantajların daha baskın bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Esneklik, erişilebilirlik ve maliyet tasarrufu gibi pek çok faktör uzaktan eğitimin oldukça cazip bir hal almasına yol açmaktadır. Aynı zamanda uzaktan eğitim sayesinde öğrenciler ders çalışma saatlerini kendine göre ayarlamakta, coğrafi kısıtlamalar ortadan kalkmakta ve ulaşım maliyetleri azalmaktadır. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılması öğrencilerin dijital becerilerinin gelişmesine ve eğitim dışarısında kalan alanlarda da pozitif katkı sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Uzaktan eğitimle alakalı dezavantajlara bakıldığında ise özellikle sosyal etkileşim eksikliğinin uygulamalı derslerde zorluk yarattığı görülmektedir. Ancak bütün bu fayda zarar dengesi göz önünde tutulduğunda uzaktan eğitimin modern eğitim sistemleri için oldukça tercih edilebilir olduğu görülmektedir. Günümüzde oldukça yer tutan uzaktan eğitimle alakalı yapılan araştırmalar bazında, sunulan avantajlar ve dezavantajlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo.1. Uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları

Yazar (Tarih)	Avantajlar	Dezavantajlar
Arat ve Bakan (2011)	• Araştırmacı uzaktan eğitimin avantajlar hakkında bilgi vermemiş, ancak uzaktan ve geleneksel eğitimin birleşmesini önermiştir.	• Uzaktan eğitimin geleneksel eğitimin yerini tam anlamıyla tutmamasına değinilmiştir
Akçay ve Gökçearslan (2015)	• Grafik tasarım derslerinde coğrafi kısıtlama bulunmaması, • Fiziksel engel ve ailevi sorunlar nedeniyle eğitim alamayanlar için imkân oluşması • Mekân ve zaman esnekliği sağlanması • Günlük hayatta bilgi teknolojilerine erişim kolaylığı bulunması avantajlar olarak görülmektedir.	• Araştırmacılar uzaktan eğitimin dezavantajları hakkında bilgi vermemiştir.
Öztürk (2016)	• Araştırmacı uzaktan eğitimin avantajlar hakkında bilgi vermemiştir.	• Sosyalleşme engeli doğmaktadır, • Uygulamalı derslerde yetersizlik ortaya çıkmaktadır, • İletişim teknolojilerine bağımlılık oluşmaktadır,
Klisowska ve arkadaşları (2020)	• Ders çalışma zamanı ve hızını belirlemeye ek olarak arzu edilen zamanlarda eğitime devam etmek, • Geniş dijital materyal erişimi, • Öğrenci ve öğretmenlerin dijital becerilerinin gelişmesi,	• Sosyal etkileşimde azalma, • Uzun süre bilgisayar başında kalmanın sağlık sorunları, • Teknolojik donanım eşitsizliği,
Vlasenko ve Bozhok (2023)	• Coğrafi uzaklığa rağmen erişim imkânı sağlanmaktadır, • Ulaşım ve kâğıt maliyetlerinden tasarruf edilmektedir, • Bilgisayar ve internet becerilerinin gelişmesi mümkün hale gelmektedir.	• Sınıf içi etkileşim ve anında geri bildirim eksikliği, • Teknolojiye erişim zorluğu, • Zaman yönetimi becerisi gerekliliği,
Guzoglu (2024)	• Kaçırılan dersleri tekrar izleme, • Çalışma zamanını planlama, • Daha konforlu öğrenme ortamı uzaktan eğitimin avantajlarından sayılmaktadır.	• Uygulamalı derslerin öğrenilmesinin zor olması, • Sosyalleşme ve etkili iletişim eksikliği oluşması uzaktan eğitimin dezavantajlarındandır.

4. COVİD 19 SALGINI DÖNEMİNDE UZAK YAPILAN GRAFİK TASARIM EĞİTİMİNİN AKTİF ve MEZUN OLAN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ OLUMLU ve OLUMSUZ ETKİLERİNE DAİR BULGULAR

Koronavirüs pandemisi döneminde uygulanan uzaktan eğitimin grafik tasarım öğrencileri üzerinde yarattığı etkileri incelemek adına hazırlanan bu çalışmada aktif ve mezun olan öğrenciler üzerinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkilerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda yapılandırılmış görüşmeler sonucunda bazı veriler elde edilmiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşme verileri aşağıda yer almaktadır.

1.Görüşme sorusu: Pandemi sürecinde uzaktan eğitime nereden katıldınız?

Görüşmeye dahil olan aktif öğrenciler ve mezunlar pandemi sürecinde uzaktan eğitime ağırlıklı bir şekilde evlerinden katılım sağladığını belirtmiştir. Aktif öğrenciler, sürdürülen dersleri ev ortamında takip etmek zorunda kalmalarının motivasyonu belirli zamanlarda negatif etkilediğini öne sürmüştür. Mezun öğrenciler ise eğitimlerinin son döneminde uzaktan sisteme geçiş yapmalarının mezuniyet projeleri ve portfolyo çalışmalarını zor hale getirdiğini ifade etmiştir.

2.Görüşme sorusu: Çevrimiçi (online/uzaktan) eğitime katılabilmek için kullandığınız materyal hangisidir?

Aktif öğrenciler derse katılım için ağırlıklı bir şekilde bilgisayardan faydalanırken bazı öğrencilerin teknik imkân yetersizliği sebebiyle telefon ya da tablet gibi cihazlara yöneldiği görülmektedir. Mezun olan öğrencilerse özellikle mezuniyet projeleri için daha güçlü donanımlara ihtiyaç duyduğunu ancak herkesin bu imkanlara yeteri kadar sahip olmadığını ifade etmiştir.

3.Görüşme sorusu: Pandemi sürecinde hangi çevrimiçi uzaktan eğitim programlarını tercih ettiniz. Bu araçlar sizce etkin miydi?

Aktif öğrenciler, Zoom, Microsoft Teams ve Google Meet gibi platformları kullanarak derslere katılım sağlamıştır. Ancak öğrencilerin büyük bir kısmı, bu platformların teknik sorunlar nedeniyle öğrenme sürecinde aksaklıklara yol açtığını ifade etmiştir. Mezunlar olan öğrenciler, özellikle uygulamalı derslerde ekran paylaşımı ve geri bildirim süreçlerinin yetersiz olduğunu, bu yüzden tasarım sürecinde gelişimlerinin sınırlı kaldığını vurgulamıştır.

4.Görüşme sorusu: Pandemiden önce uzaktan eğitim ile ilgili tecrübeniz var mıydı?

Hem aktif öğrenciler hem de mezun olan öğrenciler pandemi döneminden önce uzaktan eğitim deneyimlerinin olmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte mezunlar daha önceki süreçlerde kısa süreli çevrimiçi eğitimlere katılan birkaç kişinin, bu deneyimi uzaktan eğitimle karşılaştırıldığında büyük farklılıkların ortaya çıktığını ifade etmiştir.

5.Görüşme sorusu: Uzaktan eğitim sonrasında Grafik Tasarım programlarında kullanım yetkinliğiniz nedir?

Aktif öğrenciler uzaktan eğitimde programları öğrenme konusunda zorluk yaşadığını ve uygulamalı derslerin yüz yüze eğitimde daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Mezun olan öğrencilerin verdiği yanıtlara bakıldığında, mezuniyet sonrasında iş hayatına geçiş yaşarken bu süreçte öğrenilen becerilerin yeterli olmadığını belirttikleri görülmektedir.

6.Görüşme sorusu: Pandemi döneminde grafik tasarım alanında uzaktan eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu süreci nasıl değerlendirirsiniz?

Hem aktif öğrenciler hem de mezun olan öğrenciler pandemi döneminde grafik tasarım alanında uzaktan eğitim aldığını ifade etmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı uzaktan eğitimin yeteri kadar fayda sağlamadığını ifade ederken katılımcıların çok küçük bir kısmı uzaktan eğitimin verimli olduğunu ifade etmiştir.

7.Görüşme sorusu: Uzaktan eğitim sürecinde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Aktif öğrenciler karşılaştıkları en büyük zorlukların internet bağlantısı ile alakalı ortaya çıktığını ifade ederken aynı zamanda ev ortamında bulunan dikkat dağıtıcı unsurlar ve öğrenci öğretmenle birebir iletişim kurulamamasını ciddi sorunlara yol açtığını vurgulamıştır. Mezun olan öğrenciler ise özellikle mezuniyet projelerinde danışmanıyla birebir çalışmanın ve portfolyo hazırlık sürecinde geribildirim eksikliğinin kendilerini zorladığını ifade etmiştir.

8.Görüşme sorusu: Grafik tasarım alanında almış olduğumuz uzaktan eğitim ile bilgisayar programlarını etkili şekilde öğrenebildiniz mi?

Verilen cevaplara bakıldığında özellikle aktif öğrencilerin grafik tasarım alanında uzaktan eğitim sürecinde pek çok zorlukla karşılaştığını göstermektedir. Bu öğrenciler bilgisayar programlarını etkin bir şekilde kullanamadığını ileri sürerek programlama konusunda yeteri kadar etkin olamadıklarını belirtmektedir. Mezun olan öğrencilerin verdiği cevaplara bakıldığında ise programları başarılı bir şekilde kullanabildikleri ve uzaktan eğitimin kendilerine fayda sağladığını belirttikleri görülmektedir.

9.Görüşme sorusu: Geleneksel sınıf eğitimi ile uzaktan eğitimi karşılaştırdığınız da avantajlarını ve dezavantajlarını neler olarak görüyorsunuz?

Aktif öğrenciler tarafından verilen yanıtlara bakıldığında uzaktan eğitimin en büyük avantajının ev konforunda ders işleyebilecek olduğunun belirtildiği görülmektedir. Aktif öğrenciler en büyük dezavantajın ise, dikkat dağınıklığı ve öğretmenle doğru iletişim kurmama sorunu olduğunu vurgulamaktadır. Mezun olan öğrenciler ise uzaktan eğitimin avantajları olarak esnek ders saatleri ve ulaşım sorunlarının ortadan kalkmasını ifade etmiştir. Ancak mezun öğrenciler, teknik eksiklikler ve öğretim üyelerinden yeteri geri bildirim alamamanın mezuniyet sürecinde ciddi bir dezavantaj oluşturduğunu da belirtmektedir.

10.Görüşme sorusu: Grafik tasarım alanında becerilerinizin gelişiminde uzaktan eğitimin bu gelişime etkisi nasıl oldu?

Aktif öğrenciler grafik tasarım alanında becerilerinin gelişiminde uzaktan eğitimin sınırlı düzeyde katkıda bulunduğunu ve özellikle uygulamalı derslerin etkin bir şekilde işlenemediğini belirtmiştir. Mezun olan öğrenciler ise mezuniyet sonrasında iş başında öğrendiklerini uygulamaya koymak zorunda kaldığını ve uzaktan eğitim sürecinde yeteri kadar gelişim gösteremediğini ifade etmiştir.

5. SONUÇ

Pandemi sürecinde ortaya çıkan değişimlerin eğitim sürecine yansımasıyla beraber ortaya çıkan uzaktan eğitim modeli geleneksel eğitim sürecine alternatif bir yaklaşım geliştirmektedir. Bu modelin hem aktif hem de mezun olan öğrenciler üzerinde yarattığı etkilerin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada grafik tasarım alanında eğitim alan bireyler araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde ilk olarak grafik tasarım gibi uygulamalı alanlarda eğitim alan öğrenciler açısından ciddi

zorlukların ortaya çıktığı sonucuna varılmaktadır. Öğrenciler süreçte, bilgisayar, tablet ve telefon gibi teknolojik cihazlar aracılığı ile derslere katılım sağlamak zorunda kaldığından, pek çok zorlukla karşılaşmıştır. İnternet bağlantısının kesintiye uğraması, ev ortamında dikkat dağıtıcı unsurların fazla olması ve öğrencilerin sosyal etkileşimden uzak kalması gibi pek çok faktör eğitim sürecinin olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır. Grafik tasarım dersleri özeline bakıldığında ise doğası gereği, uygulama, bilgi ve beceri gerektiren bu alanda öğrencilerin yeteri kadar ilerleme kaydedemediği görülmektedir. Dijital ortamda verilen eğitimde grafik tasarım programlarının etkin bir şekilde kullanılmasının oldukça zor olduğu görülürken aynı zamanda uygulamalı derslerin yüz yüze gerçekleştirilememesi öğrencilerin mesleki gelişiminde önemli eksiklikler yaratmaktadır. Mezun olan öğrenciler bazında bir değerlendirme yapıldığında ise mezuniyet sürecinin uzaktan eğitime denk gelmesi ile birlikte çeşitli sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle mezuniyet projesi hazırlama ve danışmanla birebir görüşme yapılması süreçlerinde iletişim eksikliğinin yaşanması bu öğrenciler için en önemli zorlukların başında gelmektedir.

Katılımcıların çok büyük bir kısmı uzaktan eğitim esnasında teorik bilgi edindiğini kabul etmiş ancak bu bilgileri pratiğe dökme konusunda yetersiz kaldıklarını da vurgulamıştır. Uygulamalı derslerde ortaya çıkan bu zorluklar öğrencilerin motivasyonunu kaybetmesine ve mesleki becerilerde eksiklik hissetmesine sebep olmaktadır. Uzaktan eğitimde öğrenilen bilgilerin grafik tasarım gibi uygulama gerektiren alanlarda pratik deneyimlerden faydalanarak desteklenmemesi, öğrencilerin özgüvenini sarsmakta ve mesleki ilerlemelerini negatif yönde etkilemektedir. Bu veriler mezun olan öğrencilerin perspektifinden de doğrulanmaktadır. Mezun öğrenciler işe girdikten sonra uygulamalar konusunda daha fazla gelişim elde ettiklerini belirtmiştir. Bununla birlikte uzaktan eğitim esnasında staj yapma imkanına erişen öğrenciler teorik bilgilerini iş ortamında pratiğe dökmekte zorlanmış ve sürdürülen projelere yeteri kadar katkıda bulunamamıştır. Mezun öğrenciler pandemi sürecinde uzaktan eğitimle aldıkları teorik bilginin gerçek iş hayatına hazırlık açısından yetersiz olduğunu ve mesleki becerilerinin yeteri kadar gelişmediğini vurgulamaktadır. Grafik tasarım gibi yaratıcı düşünme ve uygulama gerektiren alanlarda öğrencilerin başarı elde edebilmesi için yüz yüze eğitimde kazandığı deneyimleri pratiğe dökmesi hayati bir öneme sahiptir.

Hem literatürde yer alan veriler hem de katılımcıların verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde pandemi sürecinde zorunlu olarak uygulanan uzaktan eğitimin özellikle grafik tasarım gibi uygulamalı süreçlerde eğitim gören öğrenciler için yeterli olmadığı ve mesleki gelişim olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Katılımcıların verdiği geri bildirimler uygulamalı derslerin etkin bir şekilde sürdürülebilmesi için yüz yüze eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Uzaktan eğitim süreci yalnızca teorik bilgi aktarımında fayda sağlamasa da uygulamalı alanlarda elde edilen bilgilerin pratiğe dönüştürülmemesi, öğrencilerin öğrenme sürecinin etkilenmesine yol açmaktadır. Gelecek süreçte uygulamalı derslerden faydalanılması teorik ve pratik bilginin dengeli bir şekilde harmanlanmasına yardımcı olacaktır. Uzaktan eğitimde ortaya çıkan uygulamalı ders eksikliklerinin giderilebilmesi için hibrit eğitim modelinin benimsenmesi gerekmektedir. Teorik derslerin çevirim içi bir şekilde gerçekleştirilebileceğini ancak uygulamalı derslerin küçük gruplar halinde yüz yüze gerçekleştirileceği bir sürecin oluşturulması, uygulamalı alanlara fayda sağlayacaktır. Bununla birlikte grafik tasarım gibi uygulamalı alanlarda eğitim sunan okullarında güçlü dijital altyapılara sahip olması ile birlikte interaktif ders materyallerini sunması da oldukça önemlidir. Grafik tasarım programlarının uzaktan eğitimde verimli bir şekilde kullanılabilmesi adına yeni eğitim araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bütün bunlara ek olarak eğitim kurumlarının grafik tasarım alanında faaliyet gösteren işletmelerle yakın iş birlikleri kurgulayarak, pandemi gibi dönemlerde staj yapmalarını sağlayacak esnek modeller geliştirilmesi önerilebilir. Öğrencilerin sürekli geribildirim alacağı mentöllü programlarının oluşturulması da sürecin etkin bir şekilde yönetilmesine yardımcı olacaktır. Kurgulanan mentörlük programları dijital ortamda gerçekleştirilecek birebir görüşmelerle öğrencilere yönlendirme ve destek sunabilir. Uzaktan eğitim sürecinde sosyal etkileşimini artırılabilmesi adına çevrim içi grup projeleri ve atölye çalışmalarının düzenlenmesi ise öğrencilerin hem mesleki hem de sosyal becerilerini geliştirmesine imkan tanıyacaktır. Son olarak teknolojik imkanları kısıtlı öğrencilere eğitim kurumları tarafından destek sağlanması da oldukça faydalı bir yöntem olacaktır. Özellikle grafik tasarım gibi alanlarda güçlü yazılım ve donanım araçlarına ihtiyaç duyulduğunda, öğrencilerin bu eksiklikleri giderecek burs programlarına ve cihaz desteklerine ihtiyaç duyduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Acton, T. Barry, C., & Lavin, P. (2002). Designing Distance Education E-Learning For Technology Managers: How Do We Develop Good Programmes? *Annual Conference of the Irish Academy of Management*, Waterford, 1–14.

Akbel, Ö., ve Beşaltı, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin uzaktan eğitim memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Studies in Educational Research and Development, 5(2),* 126-147.

Akçay, S. & Gökçearslan, A. (2015). Perceptions of Students and an Application about the Use of Distance Education Method in Graphic Design Course: Gazi University Case. *Kastamonu Education Journal, 24(4),* 1983-2004.

Akmeşe, Ö. F., Demir, E., Dünder, E. (2016). Student Perceptions for Distance Education and Efficieny Analysis of the System. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2),* 981-998.

Alhajri, S. (2017). Investigating Creativity in Graphic Design Education from Psychological Perspectives. *Journal of Arts and Humanities. 06.* 69-89.

Alhedaithy, H. A. (2022). Distance learning problems in art education during the era of digital transformation. *Information Sciences Letters, 11(2),* 363-368.

Alizade, V. T. (2019). The role of distance learning in modern education. *Colloquium journal, 3(27).*

Al-Nuaimy, E. A., Twaij, A. H. A., & Mahmood, H. A. (2021). Importance of Distance Education and its Rise during the Period COVID-19. *The International Journal of Educational Researchers, 12(2),* 29-34.

Altıparmak, M., Kurt, İ. D., Kapıdere, M. (2011). E-öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri. *XI. Akademik Bilişim Kongresi.* Malatya. 319-327.

Alzahrani, A., A. (2019). The Effect of Distance Learning Delivery Methods on Student Performance and Perception, *International Journal for Research in Education, 43(1).*

Anderson, M., Perrin, A. (2020). Nearly one-in-five teens can't always finish their homework because of the digital divide. Pew Research Center.

Arat, T. ve Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 14(1-2),* 363-374.

Bilge, M. (2020). Türkiye'de Covid-19 Pandemi Sürecinde Dezavantajlı Bireylere Yönelik Uygulamaların İncelenmesi: "Vefa Sosyal Destek Grubu" Örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, 16,* 101-104.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6(3),* 112-142.

Broda, A. (2005). Ways in Which Technology Enhances Teaching and Learning. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED490591.pdf

Can, E., Sezer, Ş. (2023). Öğretmen görüşlerine göre uzaktan eğitimde öğretimin yönetimi: bir durum çalışması. *Yaşadıkça Eğitim, 37(3),* 902-924.

Çakın, M., Akyavuz, E. K. (2020). Covid-19 süreci ve eğitime yansıması: Öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 6(2), 165*-186.

Çelik, H. Bedir, G. (2022). Pandemi Süreci ve uygulanan uzaktan eğitimin meslek liselerine yansımalarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42(3),* 2499-2538.

Çetin, B. (2022). Focus on form in task-based language teaching: the case of Turkish, *E-International Journal of Educational Research, 13(5),* 151-164.

Çınar, F., Oğuz, M. (2020a). Türkiye'de Covid-19 Pandemisine Yönelik Stratejilerin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi, 2 (2),* 1-11.

Çınar, F., Özkaya, B. (2020b). Koronavirüs (COVID-19) Pandemisinin Medikal Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi, 2(2),* 35-50.

Demirtaş, İ., Ayyıldız, S., Ayyıldız, B., Kuş, K. Ç. (2021). Distance education during social isolation: an evaluation of student attitudes and perceptions using the web-based learning environment instrument (WEBLEI). *Anatomy, 15(2),* 163-170.

Doe, J. (2024). *Managing the Creative Process within Graphic Design Firms: A Literature Review*. https://www.researchgate.net/publication/321659485_Managing_the_Creative_Process_within_Graphic_Design_Firms_A_Literature_Review

Dudová, I., & Cíba, J. (2015). Application of creativity in the educational process. CBU International Conference on Innovation, *Technology Transfer and Education,* 95-101.

Ferrer, R. (2020). Covid-19 Pandemic: The Greatest Challenge In The History Of Critical Care, *Medicina Intensiva, 44(6),* 323.

Fewella, L. N. (2023). Impact of COVID-19 on distance learning practical design courses. *International Journal of Technology and Design Education, 33(1703-1726).*

Fidan, M. (2016). Distance education students' attitudes towards distance education and their epistemological. *Hacettepe University Journal of Education, 31(3),* 536-550.

García, E., & Weiss, E. (2020). *COVID-19 and student performance, equity, and U.S. education policy: Lessons from pre-pandemic research to inform relief, recovery, and rebuilding*. Economic Policy Institute.

Ghoshal, B. (2020). Advantages and disadvantages of online teaching learning during pandemic. International *Journal of Creative Research Thoughts, 8(8),* 982–985.

Gibbs, G. (2013). *Learning by Doing,* https://thoughtsmostlyaboutlearning.files.wordpress.com/2015/12/learning-by-doing-graham-gibbs.pdf

Gonzalez-Zamar, M. D., & Abad-Segura, E. (2021). Digital Design in Artistic Education: An Overview of Research in the University Setting. *Educational Sciences, 11(4),* 144.

Grosvenor, I., & Priem, K. (2022). Histories of the past and histories of the future: Pandemics and historians of education. *Paedagogica Historica, 58(5),* 581–590.

Guzoglu, N. (2024). Advantages and Disadvantages of Online Education in a Joint Medical Program from the Students' Perspective. *Tıp Eğitimi Dünyası, 69,* 36-46.

Gültekin, M. (2020). Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri. *Anadolu Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(1),* 654-700.

Gülümbay, A. A. (2005). Yükseköğretimde Web'e Dayalı ve Yüz yüze Ders Alan Öğrencilerin Öğrenme Stratejilerinin, Bilgisayar Kaygılarının ve Başarı Durumlarının Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi.

Hannay, M., Newvine, T. (2006). Perceptions of distance learning: A comparison of online and traditional learning. *Journal of Online Learning and Teaching, 2(1),* 1–11.

ILO, 2020)

Izgı Onbaşılı, Ü., & Sezginsoy Şeker, B. (2021). Distance education in the Covid-19 pandemic period: Opinions of primary pre-service teachers about teaching practice course. *Journal of Educational Technology & Online Learning, 4(4),* 726-744.

Jurs, P., & Kulberga, I. (2021). Pedagogical challenges in Distance Learning during COVID-19 conditions – Experience of Latvia. *World Journal on Educational Technology: Current Issues, 13(4),* 947-955.

Kanat, S. (2021). Graphic Design Students' Perspectives and Job Anxiety About Distance Education in the Pandemic Period. *International Education Studies. 14.* 40.

Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Turkish teacher candidates' views on distance. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies, 19,* 220-241.

Kılınç, H. H., & Medeni, F. (2023). The views of teachers on distance education during Covid-19 process. *Journal of Educational Technology & Online Learning, 6(1),* 221-233.

Kirk, J., Kennedy, G. (2001*). Addıng Value To Educatıonal Multımedıa: The Role Of Graphıc Desıgn.* https://www.researchgate.net/publication/249947434_ADDING_VALUE_TO_EDUCATIONAL_MULTIMEDIA_THE_ROLE_OF_GRAPHIC_DESIGN

Klisowska, I., Se, M., & Grabowska, B. (2020). *Advantages and Disadvantages of Distance Learning.* Wroclaw Medical University.

Konti, F. (2007). İlkokullarda Ögretmenlerin Sınıf Yönetimi Uygulamalarına Yönelik Öğrenc ve Öğretmen Algıları (Gazimagusa Örnegi), Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Kuhfeld, M., Soland, J., Tarasawa, B., Johnson, A., Dworkin, J. (2020). Projecting the potential impact of COVID-19 school closures on academic achievement. *Educational Researcher, 49(8),* 549-565.

Kurnaz, E., Serçemeli, M. (2020). Covid-19 pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Sciences Academy/USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 2(3),* 262-288.

Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., & Crawley, E. (2020). Rapid systematic review: The impact of social isolation and loneliness on the mental health of children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 59(11),* 1218-1239.

Metin, M., Gürbey, S. ve Çevik, A. (2021). Covid-19 Pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik öğretmen görüşleri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1),* 66-89.

Muksin, S., ve Makhsin, M. (2021). A Level of Student Self-Discipline in E-Learning During Pandemic Covid-19. *Procedia of Social Sciences and Humanities. 1.* 278-283.

Naziev, A. (2017). What is an education? Ryazan State University. https://www.researchgate.net/publication/ 317545698_What_is_an_education

O'Lawrence, H. (2005). A review of distance learning influences on adult learners: Advantages and disadvantages . Informing Science Institute.

OECD. (2020). The impact of COVID-19 on education: Insights from education at a glance 2020. OECD Publishing.

Ong, S.G.T., Quek, G.C.L. (2023). Enhancing teacher–student interactions and student online engagement in an online learning environment. *Learning Environ Res 26,* 681–707.

Ozturk, A. (2016). Tasarım eğitiminde yeni yaklaşımlar: çevrimiçi tamamen uzaktan tasarım eğitimi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*

Paulson, K. (2002). FIPSE: Thirty years of learning anytime and anywhere. *Change, 33(5),* 37.

Poultsakis, S., Papadakis, S., Kalogiannakis, M., & Psycharis, S. (2021) The management of Digital Learning Objects of Natural Sciences and Dig- ital Experiment Simulation Tools by teachers. *Advances in Mobile Learning Educational Research, 1(2),* 58-71.

Rahman, F., Ali, I., Faiz, M., Bibi, S. (2020). Impact Of Teacher-Student Interactıon On Student Motıvatıon And Achıevement, *Journal of Progressive Education A Refereed Research Journal, 10(2).*

Reimers, F. M., & Schleicher, A. (2020). *A framework to guide an education response to the COVID-19* pandemic of 2020. OECD.

Rogers, K. (2024). *Pandemic*. https://www.britannica.com/science/pandemic

Sağlık Bakanlığı, (2020). *COVID-19 Durum Raporu [COVID-19 Status Report]. Türkiye*. https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/37778,covid-19-durum-raporupdf.pdf

Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus, 12(4),* e7541.

Spielman, A. I., & Sunavala-Dossabhoy, G. (2021). Pandemics and education: A historical review. *Journal of Dental Education,* 1–6.

Şimşek, A. (2022). Uzaktan eğitimin öğrenci motivasyonu açısından incelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1),* 51-76.

Traxler, J. (2018). Distance learning—predictions and possibilities. *Education Sciences, 8(35),* 1-13

UNESCO. (2020). Education in a post-COVID world: Towards a rapid transformation. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. https://www.unesco.org/reports/education-disrupted

Ülger, K. (2020). Grafik tasarım öğretiminde yeni yöntem arayışı. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 26(45),* 570-579.

Ülkü, S. (2018). İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları, Abant İzzet Baysal University, Yükek Lisans Tezi.

Varol, G., Tokuç, B. (2020). Halk sağlığı boyutuyla Türkiye'de covıd-19 pandemisinin değerlendirilmesi, *Namık Kemal Tıp Dergisi, 8(3),* 579 – 594.

Verma, A., Verma, K., Yadav, V. (2023*). Education, Meaning, definition & Types.* https://www.researchgate.net/publication/372418302_Education_Meaning_definition_Types/citation/download

Vlasenko, L., & Bozhok, N. (2023). *Advantages and Disadvantages of Distance Learning.* National University of Food Technologies, Ukraine.

Wang, C., Cheng, Z., Yue, X. G., & McAleer, M. (2020). Risk management of Covid-19 by Universities in China. *Journal of Risk and Financial Management, 13,* 36-42.

Wong, S. C., Idris, M. Z. b., & Chuen, T. W. (2018). What makes an undergraduate graphic design education valuable*? Journal of Education and Social Sciences, 11(1), 73*-82.

Yıldırım, M. (2012). *Grafik Tasarım Eğitiminde Tasarımlığın Süreç İçerisindeki Önemi* (s. 41, 44). ERUIFD.

Yılmaz, N. A. (2020). Yükseköğretim kurumlarında Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(1),* 15-20.

Zeyrek, A. S., Fidan, O., & Arslan, S. (2022). Covıd-19 pandemisi sırasında uzaktan eğitimde kullanılan çevrimiçi araçlar ve öğretim yöntemlerinde hemşirelik öğrencilerinin motivasyon ve tutumları: kesitsel bir çalışma. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi, 12(3),* 252–260.